

УДК 373.5(410).046«465»

ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ: ЕТАПИ РОЗВИТКУ ТА ПРІОРИТЕТНІ ЗАВДАННЯ

Жанна Чернякова

У статті проаналізовано нормативні офіційні документи, встановлено та схарактеризовано основні етапи розвитку інтернаціоналізації європейського освітнього простору: початковий, активізації співробітництва, багаторівневої координації та інтеграції. Окреслено пріоритетні завдання розвитку інтернаціоналізації європейського освітнього простору (забезпечення рівного доступу до здобуття освіти, розвиток міжнародного освітнього партнерства, формування компетентностей європейського вчителя та ключових компетентностей громадянина Європи, запровадження політики мультилінгвізму, європейських стандартів якості освіти).

Ключові слова: інтернаціоналізація європейського освітнього простору, міжнародне освітнє партнерство, компетентності європейського вчителя, ключові компетентності громадянина Європи, політика мультилінгвізму.

Входження України у світовий і європейський освітні простори зумовлює якісну трансформацію освіти відповідно до тенденцій міжнародного розвитку. Інтернаціоналізація освіти є пріоритетним вектором сучасної освітньої політики країн Європи та світу. Поширення процесу інтернаціоналізації освіти на всі рівні освітнього простору потребує вивчення праць зарубіжних авторів, у яких розкрито й схарактеризовано освітній простір з позицій багатовимірності й полісуб'єктності. Виявлення провідних завдань інтернаціоналізації освіти уможливорює аналіз сучасних стратегій інтернаціоналізації, які розкривають сутнісні зміни, визначають засоби сучасних освітніх трансформацій і спрямовані на впровадження конкретних заходів на різних рівнях європейського освітнього простору.

Європейський освітній простір у сучасній науково-педагогічній літературі досліджується в контексті таких синонімічних понять: «єдиний освітній простір Європи», «єдиний загальноєвропейський освітній простір», «єдиний європейський простір освіти», «європейський простір освіти».

Комплексне дослідження нормативної бази, методів, інструментів кооперації країн-членів ЄС у галузі освітньої політики, встановлення основних закономірностей розвитку співробітництва та їх взаємозв'язків з європейськими інтеграційними процесами представлено в наукових працях М. Ларіонової.

Значний інтерес для нашого дослідження становлять праці О. Матвієнко, у яких знайшов відображення аналіз базових принципів формування європейського освітнього простору. О. Матвієнко зазначає, що формування європейського освітнього простору та його розбудова відбувається з урахуванням базових принципів країнами-учасницями ЄС (полікультурна

Європа, мобільна Європа, Європа професійної підготовки для всіх, Європа навичок – підвищення якості базової освіти, Європа, яка відкрита для світу, створення спільного європейського дому, що базується на знанні європейських цінностей, духовних витоків і культурної спадщини Європи) [2].

Стратегічні завдання формування європейського освітнього простору (визначення пріоритетних напрямів розвитку європейської шкільної освіти, створення уніфікованих базових програм загальноосвітньої підготовки школярів, упровадження педагогічних інновацій, збереження європейської культурної спадщини, утвердження загальноєвропейської системи цінностей у освітній діяльності) проаналізовано та представлено у працях Н. Лавриченко [1].

Велику роль у осмисленні основних завдань інтернаціоналізації освіти в контексті аналізу сучасних стратегій відіграють наукові праці Х. де Віта, Д. Дейвіса, Б. Кем, Дж. Найт, Р. Міддлхорста, Г. Келлера, П. Табатоні та ін. Теоретичний аналіз стратегій інтернаціоналізації освіти подано в роботах Х. де Віта, Дж. Дейвіса, Р. Міддлхорста, Дж. Найт, Г. Келлера та ін. З огляду на актуальність проблеми необхідним і нагальним стало встановлення етапів розвитку та пріоритетних завдань інтернаціоналізації європейського простору освіти.

Метою статті є аналіз нормативних офіційних документів, визначення етапів розвитку та з'ясування пріоритетних завдань інтернаціоналізації європейського освітнього простору. Для реалізації зазначеної мети виокремлено такі завдання: схарактеризувати етапи та окреслити пріоритетні завдання інтернаціоналізації європейського освітнього простору.

Комплексне уявлення про специфіку стратегій інтернаціоналізації освіти уможливило вивчення офіційних документів, у яких безпосередньо висвітлено реальний стан і перспективи інтернаціоналізації освіти на міжнародному, європейському, національному, регіональному, інституційному рівнях.

Аналіз нормативних офіційних документів, у яких викладено програмні дії з інтернаціоналізації освітнього простору, дає можливість виділити основні етапи розвитку інтернаціоналізації європейського освітнього простору (див. табл. 1).

Таблиця 1

Етапи розвитку інтернаціоналізації європейського освітнього простору

Назва етапу	Характеристика етапу	Документальна основа
Початковий (80-ті – 90-ті рр. ХХ ст.)	Визнання інтернаціоналізації пріоритетним напрямом розвитку освіти в регіоні; поширення міжнародної освіти, впровадження міжнародного виміру у зміст освіти; підготовка вчителів до роботи в полікультурному середовищі	«Рекомендації стосовно розвитку міжнародної освіти, співробітництва, миру, прав людини на освіту та основних свобод» (1974); декларація «Нетерпимість – загроза демократії» (1981); Резолюція щодо впровадження європейського виміру (1988); Рекомендації європейського Комітету міністрів щодо впровадження міжнародного виміру у зміст освіти та професійну підготовку викладачів (1984)

<p>Етап активізації співробітництва (90-ті рр. XX ст. – 2000 р.)</p>	<p>Формування європейської політики інтернаціоналізації, спрямованої на забезпечення якості освіти, розвиток міжнародного партнерства, вдосконалення професійної підготовки вчителів; активізація мовної політики в Європі; розвиток дистанційного навчання</p>	<p>Світовий саміт з питань соціального розвитку (1995); Гамбурзька Декларація з освіти дорослих (1997); Дакарський план дій (ЮНЕСКО, 2000); «Зелена книга про європейський вимір освіти» (1993); «Біла книга про розвиток освіти, конкурентоспроможність, працевлаштування: виклики та можливості на шляху ХХІ ст.» (1993)</p>
<p>Етап багаторівневої координації та інтеграції (2000 р. – 2010 р.)</p>	<p>Формування європейських, ключових компетентностей, єдиних підходів до визначення якості інтернаціоналізованої освіти, європейських освітніх стандартів, європейського виміру національних курикулумів</p>	<p>Лісабонська угода (2000); «Конкретні майбутні цілі для освітніх систем» (2000); «Конкретні майбутні завдання для систем освіти та професійної підготовки» (2001); «Нова стратегія політики мультилінгвізму» (2005); «Сприяння вивченню іноземних мов і лінгвістичної розмаїтості 2004–2006» (2004–2006); «Мультилінгвізм: внесок у Європу та спільні зобов'язання» (2008)</p>

Протягом першого етапу спостерігається посилення інтересу до інтернаціоналізації освіти. Формування стратегій інтернаціоналізації єдиного освітнього простору, які й визначають пріоритетні завдання інтернаціоналізації освіти на міжнародному рівні, відбувається за підтримки міжнародних організацій (ЮНЕСКО, ООН, Міжнародного бюро освіти, Інституту освіти ЮНЕСКО, ОЕСР, Міжнародного інституту планування освіти, Міжнародної асоціації університетів, Асоціації університетів Співдружності та ін.).

Вважаємо, що передумовами інтернаціоналізації європейського освітнього простору стали діяльність міжнародних організацій у галузі формування міжнародної освітньої політики. Так, перші важливі документи з міжнародної освіти було затверджено в межах діяльності ЮНЕСКО. Насамперед, у «Рекомендації щодо розвитку міжнародної освіти, співробітництва, миру, прав людини на освіту та основних свобод» (Recommendation concerning Education for International Understanding, Co-operation and Peace and Education relating to Human Rights and Fundamental Freedoms) (1974) визначено керівні принципи міжнародної освітньої політики. Вивчення й розуміння різних культур світу, їх взаємного впливу на розвиток суспільства, зокрема на освітню галузь, визнано вагомим у співробітництві країн-членів ЮНЕСКО.

У європейській декларації «Нетерпимість – загроза демократії» (Declaration regarding Intolerance – a threat to democracy) (1981) з розвитку міжнародної освіти було визначено пріоритетні орієнтири формування європейської освітньої політики, а саме: усвідомлення демократичних прав людини, необхідність толерантного ставлення до представників інших культур.

У межах рекомендацій Комітету міністрів Європи (1984) міжнародний вектор було визнано стратегічним напрямом розвитку освіти. Головними завданнями встановлено впровадження міжнародного виміру у зміст шкільної

та педагогічної освіти. Важливу роль відведено якій професійно-педагогічній підготовці вчителів, формуванню міжнародних професійних компетентностей. Окреслені позиції закріплено рекомендаціями положення Ради європейського Комітету міністрів (1984).

Протягом 80–90-х рр. ХХ ст. започатковано впровадження європейського виміру в освіту. У Зеленій книзі «Про європейський вимір освіти» (Green Paper On the European Dimension of Education) (1984) проголошено необхідність розбудови громадянського суспільства в Європі засобами європейських освітніх програм «Комет», «Еразмус», «Лінгва», «Петра» та ін.; розвиток мобільності, транснаціонального партнерства й освітніх мереж [5]. Основоположним документом Європейської комісії з інтернаціоналізації освіти є «Резолюція щодо впровадження європейського виміру в освіту» (1988) та рекомендації щодо його введення через поширення знань «про Європу, для життя в Європі, через Європу».

Як бачимо, офіційні нормативні документи з проблем інтернаціоналізації освіти, прийняті протягом 80–90-х рр. ХХ ст., свідчать про поширення процесу інтернаціоналізації у європейському освітньому просторі.

Протягом етапу активізації співробітництва на міжнародному та європейському рівнях затверджено низку освітніх документів, які продовжують розширювати межі міжнародної освіти й визнають інтернаціоналізацію ключовим вектором трансформації освіти. Так, на Світовому саміті з питань соціального розвитку (World Summit on Sustainable Development) (1995), організованого під егідою ООН, основним напрямом розвитку міжнародної освіти було визнано міжнародне співробітництво й партнерство на основі взаєморозуміння та взаємовигоди. Необхідність формування міжнародних професійних компетентностей для сучасного ринку праці проголошено головним пріоритетом Гамбурзької Декларації з освіти дорослих (Hamburg Declaration on Adult Education) (1997). У Дакарському плані дій ЮНЕСКО (Dakar Framework for Action) (2000) було акцентовано увагу на забезпеченні рівного доступу до освіти, участі в міжнародних професійних програмах, підвищенні якості інтернаціоналізованої освіти.

Сучасними європейськими організаціями, які спрямовують свою діяльність на інтернаціоналізацію освітнього простору, є Рада Європи, Європейський Союз, Європейський центр з проблем професійної підготовки та ін. Стратегічними пріоритетами діяльності названих організацій є розвиток європейського партнерства, формування стратегій освітнього розвитку європейських країн, забезпечення якості інтернаціоналізованої освіти й удосконалення професійно-педагогічної підготовки в умовах інтернаціоналізації європейського освітнього простору [8].

Упровадження європейського виміру освіти, розвиток мобільності студентів, учителів, визнання періодів навчання за кордоном і зарубіжних дипломів, міжнародне співробітництво між навчальними закладами, обмін освітньою інформацією, досвідом, розвиток дистанційного навчання встановлено провідними завданнями освітнього розвитку згідно з Маастріхтською угодою (1992).

Основними напрямками Зеленої книги «Про європейський вимір освіти» (Green Paper On the European Dimension of Education) визнано формування єдиної європейської освітньої політики; впровадження європейського виміру у зміст середньої освіти; удосконалення професійної підготовки вчителів; активізацію мовної політики в Європі; розвиток дистанційного навчання через мультимедійні системи; створення інноваційних європейських шкіл мультикультурного середовища [6].

У Білій книзі «Про розвиток освіти, конкурентоспроможність, працевлаштування: виклики та можливості на шляху XXI ст.» (Growth, Competitiveness, Employment: The Challenges and Ways Forward into the XXI Century) (1993) зосереджено увагу на необхідності підвищення конкурентоспроможності освітніх систем Європи; забезпечення працевлаштування випускників на міжнародному ринку праці; проголошення громадянських європейських цінностей [7].

Таким чином, пріоритетними завданнями інтернаціоналізації європейського освітнього простору є формування європейської політики інтернаціоналізації, забезпечення якості освіти, розвиток міжнародного партнерства, запровадження європейського виміру освіти, визначення європейських ідеалів і цілей, активізація інтеграційних процесів у освітній сфері, академічна мобільність, розвиток європейських програм і проектів, вивчення іноземних мов, упровадження ідей європейського громадянина та європейської ідентичності тощо. Протягом етапу активізації співробітництва відбувається подальше визначення міжнародних і європейських завдань інтернаціоналізації освітнього простору, що знаходить відображення у програмних документах освітнього розвитку.

Протягом етапу багаторівневої координації та інтеграції в межах Лісабонської угоди (2000) ключовими напрямками інтернаціоналізації європейського освітнього простору визнано впровадження європейських гуманістичних цінностей, забезпечення конкурентоспроможності європейських країн, подальше удосконалення професійно-педагогічної підготовки вчителів Європи в контексті інтернаціоналізації, упровадження політики мультилінгвізму тощо. Головними завданнями інтернаціоналізації освітнього простору на цьому етапі є розвиток демократичного суспільства, повага до культурного різноманіття, історії, традицій, відкритість освітніх систем, розвиток рівних освітніх можливостей і соціальної єдності.

У доповіді «Конкретні майбутні завдання для систем освіти та професійної підготовки» (Concrete Future Objectives of Education Systems) (2001) підвищення якості освіти й упровадження міжнародних стандартів встановлено головними напрямками вдосконалення професійно-педагогічної підготовки сучасного європейського вчителя. У даному контексті пріоритетними завданнями визнано формування єдиних європейських підходів до визначення якості професійної освіти; розробку європейських ключових професійних компетентностей; упровадження міжнародного та європейського виміру в курикулум; забезпечення доступу до використання ІКТ у системі професійно-педагогічної підготовки. У межах підвищення рівня

професійно-педагогічної підготовки вчителів акцентовано увагу на необхідності впровадження інтернаціоналізованого курикулуму, розвитку академічної та професійної мобільності викладачів; отриманні навичок спілкування в полікультурному суспільстві [3].

У 1988 р. міністри освіти країн Європи визнали такі напрями інтернаціоналізації європейського освітнього простору, як: конкретизацію міжнародних професійних і освітніх компетентностей, забезпечення якості інтернаціоналізованої освіти, удосконалення професійної підготовки вчителів до інтернаціоналізованої діяльності, соціальної справедливості та рівного доступу до якісної освіти, розвиток європейського освітнього партнерства, розбудова інформаційного суспільства, проведення моніторингу й визначення основних критеріїв інтернаціоналізованої освіти [2].

Актуальним питанням сьогодення є якість освіти та її відповідність міжнародним стандартам. Відповідно пріоритетними завданнями інтернаціоналізації освітнього простору є розвиток співробітництва між країнами ЄС, поширення прогресивної шкільної практики з метою поліпшення базових навичок учнів, формування професійних компетентностей випускників, які відповідають вимогам сучасного ринку праці, модернізація вищої освіти в контексті інтернаціоналізації (упровадження інтернаціоналізованого курикулуму, мобільність викладачів, забезпечення якості інтернаціоналізованої освіти та професійно-педагогічної підготовки вчителів), забезпечення рівного доступу до освіти, використання прогресивного міжнародного освітнього досвіду, впровадження освітніх інновацій, розвиток європейського партнерства між постачальниками освітніх послуг, науково-дослідницькими інститутами та ін. [3].

Ключовими пріоритетами в документі «Стратегічні завдання для європейського співробітництва в освіті та професійній підготовці» (Council Conclusions on a strategic framework for European cooperation in education and training) (2009) було визначено запровадження відкритого методу координації, обмін освітнім досвідом, додатковими матеріалами, отримання статистичних даних із європейських освітніх агентств, мереж тощо [4].

Таким чином, у результаті аналізу офіційних документів міжнародних і європейських організацій та досліджень широкого кола науковців встановлено етапи розвитку інтернаціоналізації європейського освітнього простору (початковий, активізації співробітництва, багаторівневої координації та інтеграції) й окреслено пріоритетні завдання розвитку інтернаціоналізації європейського освітнього простору: забезпечення рівного доступу до здобуття освіти, сприяння збереженню миру і стабільності в регіоні та у світі, розвиток міжнародного освітнього партнерства, формування професійних компетентностей європейського вчителя та ключових компетентностей громадянина Європи, запровадження політики мультилінгвізму.

Перспективним напрямом подальших досліджень може стати вивчення пріоритетних завдань інтернаціоналізації національного освітнього простору розвинених країн Європи.

Список використаних джерел:

1. Лавриченко Н. М. Європа освіти і порівняльна педагогіка в їх обопільному поступі / Н. М. Лавриченко // Порівняльно-педагогічні студії. – 2009. – № 1. – С. 10–18.
2. Матвієнко О. В. Стратегії розвитку середньої освіти у країнах Європейського Союзу : монографія / О. В. Матвієнко. – К. : Ленвіт, 2005. – 381 с.
3. Concrete Future Objectives of Education Systems [Електронний ресурс]. – Brussels : Council of European Union, 2001. – 17 p. – Режим доступу : <http://europa.eu/int/scadplus/leg/en/ch>.
4. Council Conclusions on a strategic framework for European cooperation in education and training («ET 2020») : 2941th Education, Youth and Culture Council Meeting. – Brussels, 2009. – 13 p.
5. Green Paper. On the European Dimension of Education [Електронний ресурс]. – 1984. – 19 p. – Режим доступу : http://ec.europa.eu/green-papers/pdf/education_gp_com_84.pdf.
6. Green Paper. On the European Dimension of Education. – Commission of the European Communities [Електронний ресурс]. – 1993. – 19 p. – Режим доступу : http://ec.europa.eu/green-papers/pdf/education_gp_com_93.pdf.
7. Growth, Competitiveness, Employment : The Challenges and Ways Forward into the XXI Century. White Paper [Електронний ресурс]. – 1993. – Режим доступу : http://europa.eu/documentation/official-docs/white-papers/pdf/growth_wp_com_93_700_parts_a_b.pdf.
8. Torcos F. The European Educational Space and the Construction of European Identity / F. Torcos. – Thesis. – 2008. – 244 p.